İBNİ SÎRÎN

Tabiînden olup, tefsîr, fıkıh âlimi ve meşhûr rü'yâ tâbircisi. Asıl adı Muhammed'dir. Babasının adı Sîrîn olup, Resûlullahın (aleyhisselâm) hizmetçisi ve Ensâr-ı kiramın büyüklerinden Enes bin Mâlik'in azatlı kölesidir. Annesi Safiye de Müslümanların göz bebeği Hazreti Ebû Bekir'in âzâdlısıydı. Basralı'dır. 33 (m. 653) senesinde doğup, 110 (m. 729) senesinde vefât etti.

Güzel bir terbiyeyle yetiştirilip, büyütüldü. Sahâbe-i kiramdan otuz kişi ile görüştü, onların sohbetinde, bulunarak hadîs ilmini tahsil etti. Çok hadîs öğrendi. Hadîs ilminde imamlık (300 000'den fazla hadîsi ezbere bilen) derecesine yükseldi. Hazreti Âişe, Enes bin Mâlik, Zeyd bin Sabit, Hasan bin Ali, Ebû Hureyre, Abdullah bin Abbâs, Cündeb bin Abdullah, Semura bin Cündeb, İmrân bin Husayn, Huzeyfe bin el-Yeman, Ebû Sa'îd-i Hudrî, Ebü'd-Derdâ'dan (r.anhüm) hadîs-i şerîf rivâyet etti. Tabiînden de pek çok kimseyle görüşüp, sohbet etti. Onlardan da hadîs-i şerîf dinleyip, rivâyette bulundu. Kendisinden Kûfe'nin en büyük âlimlerinden Şa'bî, meşhûr hafız ve imamlardan Katâde bin Diâme, yine devrin meşhûr âlim ve muhaddislerinden Dâvûd bin Ebî Hind, Ebû Eyyûb, Hâlid el-Hazzâ, Cerîr bin Hâzim, Eş'as bin Abdülmelik, Âsım el-Ahvel, Mâlik bin Dinar, el-Evzâî, Umare bin Mihrân, Ebû Hilâl, İbni Avn, Süleymân et-Teymî, Mukâtıl bin Süleymân hadîs-i şerîf rivâyet ettiler. Hadîs ilminde imâm olup, sikadır, ya'nî sağlam ve güvenilirdir. Rivâyet esnasında harfler üzerinde dahi titizlik gösterirdi. Hadîs ilminde isnada çok önem verirdi. Bu husûsta "İlk zamanlarda halk, isnad sormuyordu. Fakat, ne zaman ki müslümanlar arasında fitne vâki oldu; o zaman, sünnet ehlinden olanların hadîslerini almağa, bid'at ehlinden olanların hadîslerini terk etmeğe başladılar" buyurdu. Rivâyette son derece titiz davranırdı. "Bu ilim, ya'nî hadîs ilmi, dindir. Öyle ise dîninizi kimden aldığınıza dikkat ediniz" buyururdu. Müfessirlerin ikinci tabakasına mensûbtur. Tefsîr ilminde Abdullah bin Abbâs'ın (radıyallahü anh) talebesidir. Âyet-i kerîmelerin iniş, tefsîr ve izahına son derece dikkat ederdi. Bu husûsta; "Kur'ân-ı kerîmden bir âyeti, Ubeyde bin es-Selmânî'den sordum. Bana Allahü teâlâdan sakın, Kur'ân-ı kerîmin ne şey için nâzil (indiğini) olduğunu bilenler gitti (kayboldu)" dediğini rivâyet eder. Tevbe sûresi, ondokuzuncu "Siz, (müşriklerin) hacılara su dağıtma işi ile Mescid-i Haram'ın îmârını, Allaha

ve âhıret gününe îmân edip de Allah yolunda cihad eden kimsenin işi gibi mi tuttunuz? Bunlar Allah katında bir olamazlar (müşriklerin Bâtıl işleri ile mü'minlerin müsbet amelleri eşit değildir). Allah, zâlimler topluluğuna hidâyet ihsân etmez." âyet-i kerîmesinin nüzûl sebebini şöyle rivâyet etti: Hazreti Ali Mekke-i mükerremeye gidip, Abbâs'a hitaben; "Amca! Resûlullaha daha kavuşmayacak mısın?" deyince Abbâs da; "Ben Mescid-i Haram'ı imâr ediyorum. Beytullah'ın örtüsünü giydiriyorum" cevâbı üzerine bu âyet-i kerîme nâzil oldu. Bu âyet-i kerîme, îmâna yakın olmayan herhangi bir amelin, indi ilâhide kıymetsiz olduğunu göstermektedir. Nisa sûresinin sekizinci âyeti olan "Miras taksim olunurken, (Mirasçı olmıyan) akraba, yetimler, yoksullar da hazır bulunurlarsa, kendilerini (ondan birşey vererek) rızıklandırın!" hükmü gereğince, Ubeydet-ül-Selmânî (radıyallahü anh) yetimlere miras taksim etti. Sonra bir koyun kesmelerini emretti. Pişirilip, bu âyette bildirilenlere yedirildi ve bu âyet olmasaydı koyunun parasını ben verirdim, dediğini rivâyet etti.

Fıkıh ilminde büyük iktidar sahibiydi. Müctehid olup, verdiği fetvâlar çok beğenilirdi. Ba'zı kimseler, Eshâb-ı kiramın fetvâsı da ancak bu kadar yerindeydi diyerek, kendisini methettiklerinde, "Allah adına yemîn ederim ki, biz Sahabenin fıkıh bilgisini anlamayı arzu etsek dahi, aklî kavrayışımız yetersiz kalır" buyurdu. El-Iclî onun hakkında; "Ben İbni Sîrîn kadar fıkıhta takvâ sahibi ve takvâda fıkıha bağlı bir kimse görmedim" dedi.

Meşhûr rü'yâ tâbircisidir. Rü'yâ tâbircilerinin pîridir. Bu husûsta bir kitap da yazdığı rivâyet edilir. Rü'yâyı hadîs-i nefs, (nefsanî söz), tahvîf-i şeytan, (şeytan korkutması), tebşîr-i Rahmân (Rahmândan müjde) olmak üzere üçe ayırırdı. Bir kimse rü'yâda gördüğü hoş olmayan ba'zı şeyleri ona anlatıp, tâbirini sorup, kendisine zararı dokunup dokunmayacağını sorunca, ona şu cevâbı verdi: "Uyanık iken Allahü teâlânın emirlerini yapmakta titiz ve takvâ sahibi ol. Böyle olursan uykuda gördüğün kötü rü'yâların sana zararı dokunmaz." Biri, "Rü'yâmda elimdeki bir mühür ile erkeklerin ağızlarını ve kadınların da edeb yerlerini mühürlediğimi gördüm, acaba bu nedir?" diye sorunca, "Sen Ramazan ayında müezzinlik yaptın ve imsak vakti sabah ezanı okudun mu?" deyince adam, "Evet, doğru söylüyorsun, öyledir" dedi ve rü'yâsının tâbirini yaptı. Yine birisi "Rü'yâmda

zeytinyağını zeytinlerin üzerine döktüğümü gördüm. Acaba bu nedir?" diye sorunca; "Zeytinyağı zeytinden olmadır, aslına gidiyor. Sen câriyelerini araştır. Belki de bunlardan biri, genç yaşta esîr edilen annen olabilir" cevâbını verdi. Adam araştırınca, hakîkaten câriyesinin annesi olduğunu gördü. Yine bir başkası, "Rü'yâmda incileri domuzların boynuna astığımı gördüm. Acaba bu nedir?" deyince, "Sen ehli olmayanlara hikmet öğretiyorsundur" cevâbını verdi. Adam talebelerini araştırınca, öyle olduklarını tesbit etti. Yine bir adam gelip "Ben rü'yâda bir kuşun mescidden güzel bir taş alıp, gittiğini gördüm" deyince, "O halde Hasan-ı Basrî vefât etti" buyurdu. Hakîkaten çok sevdiği Hasan-ı Basrî vefât etmişti. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe (radıyallahü anh) rü'yâda, "Güya Peygamber efendimizin mübârek kabrini açıp, mübârek kemiklerini göğsünde toplar" görür. Bu rü'yâdan korkup İbn-i Sîrîn'e (radıyallahü anh) gider. Kendisini tanıtmayıp, rü'yâyı anlatır. İmâm-ı a'zam'ın rü'yâyı anlatması bitince; "Bu rü'yâ senin değil, Ebû Hanîfe'nindir. Böyle rü'yâyı ancak o görebilir" buyurdu. O zaman Ebû Hanîfe kendini tanıtınca, İbni Sîrîn, "Sırtınızı açın göreyim" dedi. İmâm-ı a'zam sırtını açıp, iki omuzu arasında bir ben olduğunu görür ve bunun üzerine, "Sen o kimsesin ki, Resûlullah (aleyhisselâm) senin hakkında, "Ümmetimden bir kimse gelir. İki omuzu arasında bir ben bulunur. Allahü teâlâ benim dinimi onun eli ile diriltir." buyurmuştur dedi. Sonra; Bu rü'yâdan korkma! Muhakkak ki, Resûlullah (aleyhisselâm) ilmin şehridir. Sen de ona kavuşursun." buyurdu. Gerçekten de öyle oldu. İmâm-ı a'zam ehl-i sünnetin amelde dört hak mezhebinin en büyüğünün kurucusudur. Bugün müslümanların büyük çoğunluğu Hanefî mezhebindendir. İbni Sîrîn'in (radıyallahü anh) pek çok meşhûr rü'yâ tâbirleri, hikâye ve menkıbeleri, siyer, târih ve ahlâk kitaplarında yazılıdır.

Bezzâzdı, ya'nî manifaturacılık yapardı. Bey ve Şira'da (alış-veriş) zulümden kaçıp, adâletle davranırdı. Malının gizli ve aşikâre bütün kusurlarını söyleyip, hiç birini gizlemezdi. Müşteriye koyun satarken, "Bu koyunun bir kusuru var. Odunu ayağı ile ezer" dedi. Nafaka husûsunda "Her Cum'a günü çocuklara Pâlûzu-Pâlüze (bir çeşit tatlı) yedirmek uygundur. Tatlılar, her ne kadar zarurî ve mübrem ihtiyâç değillerse de, onları tamamen terk etmek cimrilik sayılır" buyurdu. Otuz erkek, onbir kız olmak üzere, kırkbir evlâdı vardı. Abdullah hariç hepsi kendinden önce vefât etti. Annesine çok hürmet gösterir, ona bir şey söylemesi gerektiği zaman, hürmetinden sesle

konuşmaz, işâretle anlatırdı. Kız kardeşi Hafsa (radıyallahü anha) da âlim olup, Tabiînin kadın muhaddislerindendi. 110 (m. 729) senesinde Basra'da vefât etti. Âlimler onu çok övüp, buyurdular ki: "Hişâm bin Hassan, İbni Sîrîn, gördüğüm insanların en doğrusudur." Ebû Âvâne, "Ben İbni Sîrîn'i gördüm, onu gören mutlaka Allahü teâlâyı hatırlar." İbni Sa'd da; "Muhammed bin Sîrîn, sika, (güvenilir) pek kıymetli bir imâm ve çok âlim bir insandı." Hatîbi Bağdadî; "İbni Sîrîn, kendi zamanında vera' ve takvâ ile yâd olunan fukâhadan biridir." Biri gelip, "Ba'zı kimseler sima' yerlerine gidip, simâ'nın te'sîriyle düşüp bayılıyorlar; Sen buna ne dersin?" diye sorunca; "Aramızda bir gün ta'yin edelim. Onlar gelsinler, bir duvar üzerinde otursunlar. Kendilerine Kur'ân-ı azîm tamamiyle okunsun. Eğer Kur'ân'ın te'sîriyle yere düşerlerse, onlar dediğiniz gibidirler" buyurarak hâllerine hiç itibar etmemiştir.

"Bid'at sahipleri ile birlikte bulunmayınız" derdi. En tehlikeli hastalık, kanser gibi olan gıybetten çok sakınırdı. Ebû Avf anlatır; İbni Sîrîn'in yanına gittim. Haccâc'ın haysiyetine dokunacak lâf etmek istedim. Buyurdu ki, "Şüphe etme ki, Allahü teâlâ hükmünde âdildir. Başkasının hakkını Haccâc'dan alacağı gibi, Haccâc'ın hakkını da başkalarından alacaktır. Yarın izzet ve celâl sahibi Allahın huzûruna çıktığın zaman işlediğin en küçük günah, Haccâc'ın işlediği en büyük günahtan senin için daha çetin olacaktır" buyurdu. Gıybet hakkında sohbetinde buyurdu ki; "İnsanların, filân şahıs filândan daha âlimdir, demeleri de haram olan gıybettendir. Çünkü, ikincisi bunu işitince üzülür. Bilinen bir husûstur ki, gıybetin haddi, bir şahsın din kardeşini, hoşuna gitmeyecek şekilde anmasıdır. Denilir ki, iki yahudi tabib, Süfyân-ı Sevrî'nin yanına girmişler. Tabibler gittikten sonra Süfyân-ı Sevrî "Gıybet olmayacağını bilseydim, tıbda biri diğerinden daha ileri derdim" buyurmuştur. Bir kişi O'na gelip "Gıybetini ettim, bu hâlimi hoş gör ve hakkını helâl et!" deyince şu cevâbı verdi: "Allahü teâlâ müslümanların şerefiyle oynamayı ve onların namusuna dil uzatmayı haram kılmıştır. Gıybetlerini yapmayı yasak etmiştir. O'nun haram kılıp yasak ettiği bir şeyi, ben nasıl hoş görüp helâl ederim? Ancak seni bağışlamasını isterim." Şeytan'a aldanmamak, hile ve tuzağına düşmemek husûsunda şunu buyurdu: "Şeytan'ın en büyük vesvese ve hilesi, kula kendisini din kardeşlerinden üstün göstermesidir. Kul bu hâldeyken vefât etse, Allahü teâlâ onu sevmez ve amellerinden hiçbir şey ona fayda vermez!"

Hiçbir müslümana hased etmez, her müslümana çokça nasîhat verirdi. Bu husûsta; "Ben, ne din, ne de dünyâ husûsunda kimseye hased etmedim. Bu, Allahü teâlânın bana olan en büyük ni'metlerinden biridir" buyurdu. Kendisinden nasîhat isteyenlere, "Sakın hiçbir kimseye hased etme. Zira o adam, Cehennemliklerden biri ise, sonu

Cehenneme varacak olan fâni dünyâ ni’metleri hakkında ona nasıl hased edeceksin? Eğer Cennetliklerden biri ise, bu taktirde ona uymalı ve imrenmelisin. Hased etmene yine mahal yoktur! Senin için hayırlı olan da budur!” buyurdu. Cömerdlik husûsunda Eshâb-ı kiram ve Tabiînin hâlini anlatmak isteyerek şunu buyurdu; “Biz öyle cömerd kimselere yetiştik ki, onlar tabaklar içinde meyve hediyeleşir gibi, gümüş para ile hediyeleşirlerdi.” Kardeşlerine iyilik yapmayı, genişlik ve rahatlık vermeyi ve birbirlerini sevindirmeyi çok severdi. Kapısının önünde bağlı bir katırı vardı. Her kim ona binerek bir yere gitmeye muhtaç olursa, gelip katırı alır ve istediği yere gidip gelirdi. Kendisinin bunu severek kabûl ettiğini bildikleri için, izin almaya ihtiyâç duymazlardı. Misâfire ikramı çok sevip, hizmeti de bizzat kendisi yapardı. Kendisine bir misâfir geldiği zaman, misâfirin yanında ve memleketinde bulunmayan bir şey ile ikramda bulunmaya çalışırdı. Sadaka-ı fıtr olarak vereceği yiyecek maddesini iyice temizletir ve kaba doldurarak verirdi. Birine “Ne haldesin?” diye sorduğunda O da; “Ailesi kalabalık olan, parası olmayan ve üstelik beşyüz dirhem borcu bulunan bir adamın hâli nasıl olur?” diye cevap verdi. Hemen kendi evine gitti. Bin dirhem alıp, adama götürerek “Al, beşyüz dirhemi borcuna ve beşyüz dirhemi de çoluk çocuğuna harcarsın” dedi. Başka parası olmadığından “Vallahi artık kimsenin hâlini sormam” diyerek, soracağı kimsenin derdi ile alâkadar olamayacağım demek istedi. Vefâtında otuzbin dirhem olan borcunu oğlu Abdullah ödedi.

Bir defasında, kefil olduğu kimse ve kendisi borcu ödeyemeyince hapsettiler. Akşam olunca zindancı onu serbest bırakmak istedi ve “Şimdi evine git! Sabah erken gelirsin” dedi. Bu teklifi beğenmedi, vazîfesini tam yapmasını istedi ve “Sana verilen vazîfeye hıyânet etmek sûretiyle, bana iyilik etme!” buyurdu. Hapisteyken, Enes bin Mâlik (radıyallahü anh) vefât edince, vasıyyet üzerine hapishâneden çıkarılıp, cenâze namazını kıldırdı.

Yanında ölümden bahsedildiği vakit kas katı kesilir ve bütün a’zâları hareketsizleşirdi. Hastalık hâlinde tamamen Allahü teâlâya müteveccih bulunurdu. Vefâtından önceki hastalığında, ziyâretçilerin, “Nasılsınız?” suâline karşılık, “Şiddetli bir belâ içindeyim. Acıkıyorum, yiyemiyorum. Susuyorum, kana kana su içemiyorum. Uzun müddet uyuyorum, fakat biraz uyuklamadaki zevki dahi bulamıyorum” cevâbını vererek duâ isterdi. Sıdk hakkında, “Kibar bir kimse için söz, yalana ihtiyâç göstermiyecek derecede geniştir” buyurdu. “Edeblerden hangisi Allahü teâlâya daha yakındır?” suâline, “Allahü teâlâyı Rab tanımak, O’na itaat ederek hareket etmek, neş’e ve

ni’met zamanında Allahü teâlâya hamd etmek ve sıkıntıda sabretmek” cevâbını verdi. Gönülleri fetheden, insanlara doğru yolu gösteren çok kıymetli vecizeleri vardır.

“Kişi hayırlı amel işledikten sonra, onu bırakmasın. Zîrâ, tövbeden sonra, tekrar geri dönenin felah (kurtuluş) bulduğu yoktur.”

“İfrat etmeksizin dostunu azıcık eksik sev; belki günün birinde sana düşman olur. Yine ifrat etmeksizin düşmanına azıcık buğz et; belki günün birinde senin dostun olur.”

Rivâyet ettiği hadîs-i şerîfler.

“Anasına babasına âsi olduğu halde anne ve babası ölen kimse, onlar öldükten sonra onlar için hayır duâda bulunursa, Allahü teâlâ onu iyilerden, ana ve babasına itaat edenlerden yazar.”

> “Kim oruçlu olduğu halde unutarak yiyip içerse orucuna devam etsin.”

---

1) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1019
2) Fâideli Bilgiler sh. 396
3) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 181
4) Tabakât-ı İbn-i Sa’d cild-7, sh. 193
5) Hilyet-ül-evliyâ cild-2, sh. 263
6) Târîh-i Bağdâd cild-5, sh. 331
7) Tehzîb-üt-tehzîb cild-9, sh. 214
8) Şezerât-üz-Zeheb cild-1, sh. 138
9) Tehzîb-ül-esmâ ve’l-lugâ cild-1, sh. 106
10) Miftâh-üs-se’âde cild-1, sh. 336, 337
11) Tabakât-ul-kübrâ cild-1, sh. 36
12) Rehber Ansiklopedisi cild-8, sh. 33, 34

www.ehlisunnetbuyukleri.com